

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Siwek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Demendecki

SSN Marek Dobrowolski

po rozpoznaniu w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej
na posiedzeniu w dniu 20 marca 2024 r. w trybie art. 535 § 5 k.p.k.
sprawy adwokata K. S.
obwinionego z art. 80 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze
z powodu kasacji wniesionej przez obrońcę adwokata K. S.
od orzeczenia Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Adwokatury z dnia 13 kwietnia
2022 r., sygn. akt [...]
utrzymującego w mocy orzeczenie Sądu Dyscyplinarnego Izby Adwokackiej [...] z
dnia 17 sierpnia 2021 r., sygn. akt [...]

**uchyla zaskarżone orzeczenie i sprawę przekazuje Wyższemu
Sądowi Dyscyplinarnemu Adwokatury do ponownego
rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Sąd Dyscyplinarny Izby Adwokackiej [...] orzeczeniem z dnia 17 sierpnia 2021 r., sygn. akt [...], uznał obwinionego adw. K. S. winnym tego, że w okresie od 1 stycznia 2018 r. w W. przy ul. [...] znęcał się psychicznie, a od połowy lutego 2018 r. także fizycznie nad A. S. jako osobą najbliższą - do 2 marca 2018 r. w ten sposób, że wielokrotnie wyzywał i poniżał pokrzywdzoną, używając w stosunku do niej słów powszechnie uznanych za obelżywe, szarpał i popychał pokrzywdzoną, zaś od połowy lutego 2018 r. do 2 marca 2018r. stosował przemoc fizyczną wobec pokrzywdzonej polegającą na wielokrotnym biciu pokrzywdzonej pięściami po głowie i kopaniu po całym ciele, a następnie w dniu 2 marca 2018 r. przewrócił pokrzywdzoną, kopął ją po całym ciele, uderzał ją w głowę metalowym pojemnikiem typu żardiniera nie więcej niż 5 razy i uderzał ją po całym ciele plastikowym wieszakiem czym doprowadził do powstania u pokrzywdzonej urazu głowy, urazu twarzoczaszki ze złamaniem dolnej ściany oczodołu lewego z przemieszczeniem odłamów, rany tłuczonej łuku brwiowego lewego, krwiaka okularowego po stronie lewej, powodując naruszenie czynności narządu ciała u pokrzywdzonej trwające dłużej niż 7 dni, tj. popełnienia przewinienia dyscyplinarnego z art. 80 Prawa o adwokaturze w zw. z § 1 ust. 2 i § 4 Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu i za ten czyn, w oparciu o art. 80 i 81 ust. 1 pkt 6 ustawy Prawo o adwokaturze wymierzył mu karę wydalenia z adwokatury (pkt 1). Obwinionego adw. K. S. uznał również za winnego popełnienia przewinienia dyscyplinarnego z art. 80 Prawa o adwokaturze w zw. z § 1 ust. 2 i 3 oraz § 4 Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu i za ten czyn, w oparciu o art. 80 i 81 ust. 1 pkt 4 ustawy Prawo o adwokaturze wymierzył mu karę zawieszenia w czynnościach zawodowych na czas 3 lat (pkt 2). Sąd orzekł wobec adw. K. S. karę łączną wydalenia z adwokatury (pkt 3) i zasądził od obwinionego na rzecz Izby Adwokackiej [...] zryczałtowane koszty postępowania dyscyplinarnego w wysokości 1 000 zł za dochodzenie dyscyplinarne (pkt 4) oraz w wysokości 1 000 zł w postępowaniu przed sądem dyscyplinarnym I instancji (pkt 5).

Odwołanie od orzeczenia wniósł obwiniony, zaskarżając je w całości. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił naruszenie:

1. art. 89 ust. 1 ustawy Prawo o adwokaturze poprzez odejście od zasady niezawisłości sądu dyscyplinarnego,

2. art. 89 ust. 2 ustawy Prawo o adwokaturze w zw. z art. 86 ustawy Prawo o adwokaturze, poprzez odejście od zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu dyscyplinarnego,
3. art. 81 ust. 1 pkt 6 ustawy Prawo o adwokaturze w zw. z art. 85 ust. 2 pkt 5 ustawy Prawo o adwokaturze w zw. z art. 95n pkt 2 ustawy Prawo o adwokaturze w zw. z art. 53 k.k., poprzez wymierzenie kary dyscyplinarnej bez uwzględnienia dyrektyw wymiaru kary i w granicach stanowiących o wymierzeniu kary rażąco surowej,
4. art. 392 § 1 k.p.k. w zw. z art. 95n pkt 1 ustawy Prawo o adwokaturze, poprzez zaliczenie w poczet materiału dowodowego i uznaniu za odczytane protokołów zeznań świadków z postępowania karnego w miejsce przeprowadzenia dowodów z zeznań świadków przed sądem dyscyplinarnym,
5. art. 393 § 1 k.p.k. w zw. z art. 95n pkt 1 ustawy Prawo o adwokaturze, poprzez oparcie się na dokumentach z innego postępowania w miejsce przeprowadzenia dowodów w postępowaniu dyscyplinarnym,
6. art. 174 k.p.k. w zw. z art. 95n pkt 1 ustawy Prawo o adwokaturze poprzez zastąpienie dowodu z zeznań B. C. dowodem z notatki sporządzonej przez B. C.,
7. art. 170 § 1, § 1a, §2 k.p.k. w zw. z art. 95n pkt 1 ustawy Prawo o adwokaturze poprzez oddalenie wniosków dowodowych obwinionego,
8. art. 41 § 1 KPK w zw. z art. 95n pkt 1 ustawy Prawo o adwokaturze poprzez niewyłączenie przewodniczącej M. T. mimo okazywania przez nią przejawów stronniczości.

W oparciu o podniesione zarzuty wniósł o uchylenie skarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Dyscyplinarnemu Izby Adwokackiej [...].

Wyższy Sąd Dyscyplinarny Adwokatury orzeczeniem z dnia 13 kwietnia 2022 r., sygn. akt [...], utrzymał zaskarżone orzeczenie w mocy (pkt 1) i zwolnił w całości obwinionego adw. K. S. od ponoszenia kosztów postępowania przed Sądem II instancji (pkt 2).

Kasację od tego orzeczenia wniósł obrońca obwinionego, zaskarżając je w części, tj. w zakresie pkt 1. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

1. rażące naruszenia prawa procesowego wyrażające się obrazą przepisów postępowania, które mogły mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, tj.:
 1. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 95n ustawy Prawo o adwokaturze, polegającego na zaniechaniu prawidłowej i wszechstronnej kontroli odwoławczej zaskarżonego orzeczenia poprzez nienależyte ustosunkowanie się przez sąd odwoławczy do zarzutów odwołania i wspierającej ich argumentacji, w następstwie czego doszło do utrzymania w mocy niezasadnego, bo wydanego z naruszeniem szeregu przepisów orzeczenia utrzymującego w mocy orzeczenie sądu I instancji, a ponadto sporządzenia przez sąd II instancji lakonicznego i nie odpowiadającego minimalnym standardom uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia, skutkujące uniemożliwieniem kontroli kasacyjnej w tym zakresie,
 2. art. 410 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. oraz w zw. z art. 4 k.p.k., tj. nierozważeniu całokształtu okoliczności w sprawie i jednocześnie całkowitym pominięciu przez sąd dyscyplinarny zgłaszanych przez Skarżącego istotnych okoliczności w sprawie, zmierzających do ustalenia prawdy obiektywnej,
 3. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 95 n ustawy Prawo o adwokaturze poprzez nienależyte (powierzchowne) rozważenie zarzutów dotyczących obrazę przepisów tj.:
 1. art. 89 ust. 1 ustawy Prawo o adwokaturze poprzez odejście od zasady niezawisłości sądu dyscyplinarnego,
 2. art. 89 ust. 2 ustawy Prawo o adwokaturze w zw. z art. 86 ustawy Prawo o adwokaturze, poprzez odejście od zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu dyscyplinarnego,
 3. art. 81 ust. 1 pkt 6 ustawy Prawo o adwokaturze w zw. z art. 85 ust. 2 pkt 5 ustawy Prawo o adwokaturze w zw. z art. 95n pkt 2 ustawy Prawo o adwokaturze w zw. z art. 53 k.k., poprzez wymierzenie kary dyscyplinarnej, bez uwzględnienia dyrektyw wymiaru kary i w granicach stanowiących o wymierzeniu kary rażąco surowej,
 4. art. 392 § 1 k.p.k. w zw. z art. 95n pkt 1 ustawy Prawo o adwokaturze, poprzez zaliczenie w poczet materiału dowodowego i uznaniu za odczytane

- protokołów zeznań świadków z postępowania karnego w miejsce przeprowadzenia dowodów z zeznań świadków przed sądem dyscyplinarnym,
5. art. 393 § 1 k.p.k. w zw. z art. 95n pkt 1 ustawy Prawo o adwokaturze, poprzez oparcie się na dokumentach z innego postępowania w miejsce przeprowadzenia dowodów w postępowaniu dyscyplinarnym,
 6. art. 174 k.p.k. w zw. z art. 95n pkt 1 ustawy Prawo o adwokaturze poprzez zastąpienie dowodu z zeznań B. C. dowodem z notatki sporządzonej przez B. C.,
 7. art. 170 §1, §1a, §2 k.p.k. w zw. z art. 95n pkt 1 ustawy Prawo o adwokaturze poprzez oddalenie wniosków dowodowych obwinionego,
 8. art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 95n ustawy Prawo o adwokaturze wobec prowadzenia postępowania w warunkach określonych w art. 79 §1 k.p.k.,
 9. art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 95n pkt 1 ustawy Prawo o adwokaturze polegającego na zaniechaniu prawidłowej kontroli odwoławczej złożonego wniosku o wyłączenie sędziego,
 10. art. 202 § 1 k.p.k. w zw. z art. 193 § 1 k.p.k. w zw. z art. 95n ustawy Prawo o adwokaturze poprzez ich niezastosowanie i niezasięgnięcie opinii biegłych psychiatrów co do okoliczności opisanych w art. 202 § 5 k.p.k., pomimo uzasadnionej potrzeby co do oceny stanu zdrowia obwinionego i możliwości brania przez niego udziału w postępowaniu dyscyplinarnym.
 11. rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 31 § 1 k.k. w zw. z art. 95n ustawy Prawo o adwokaturze poprzez rażące naruszenia prawa i uznanie przez sąd, że obwiniony w czasie popełnienia zarzucanych mu czynów mógł rozpoznać jego znaczenie jak i pokierować swoim postępowaniem, podczas gdy z zaświadczeń lekarskich, uchwały Okręgowej Rady Adwokackiej [...] o trwałej niezdolności do wykonywania zawodu adwokata, oraz okoliczności i opisów zarzucanych deliktów, w tym miejsc ich popełnienia wynika uzasadniona potrzeba zastosowania art. 31 k.k.
 12. rażącą niewspółmierności kary.

W oparciu o podniesione zarzuty wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia sądu II instancji oraz uchylenie poprzedzającego je orzeczenia sądu I instancji i przekazanie sprawy Sądowi Dyscyplinarnemu Izby Adwokackiej [...] do ponownego

rozpoznania, ewentualnie uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Wyższemu Sądowi Dyscyplinarnemu Adwokatury do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zaskarżone orzeczenie nie mogło się ostać z powodu stwierdzenia trafnie podniesionej w zarzucie z pkt. I.4. bezzwzględnej przyczyny odwoławczej, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

Zgodnie z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. orzeczenie podlega uchyleniu, w sytuacji gdy oskarżony w postępowaniu sądowym nie miał obrońcy w wypadkach określonym m.in. w art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k. Przepis ten przewiduje obronę obligatoryjną, gdy zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny.

Nie ulega wątpliwości, że w realiach niniejszej sprawy w stosunku do obwinionego adw. K. S. istniał stan implikujący konieczność zastosowania obrony obligatoryjnej w czasie postępowania przed sądem dyscyplinarnym II instancji. Wątpliwość co do tego, czy obwiniony ten ze względu na swój stan zdrowia psychicznego może brać udział w postępowaniu lub prowadzić obronę w sposób samodzielny oraz rozsądny była uzasadniona, bowiem wynikała z posiadanych przez ten sąd informacji.

Jak wynika z dokumentów znajdujących się w aktach sprawy, sędziowie Sądu Dyscyplinarnego Izby Adwokackiej [...] w osobach adw. A. B., adw. J. N. oraz adw. A. M. pismem z dnia 8 lipca 2020 r. zwrócili się do Okręgowej Rady Adwokackiej [...] w sprawie ewentualnego wszczęcia na podstawie art. 4c ustawy Prawo o adwokaturze postępowania celem zbadania zdolności adw. K. S. do wykonywania zawodu. Jako podstawę swojego działania sędziowie ci wskazali na nietypowe zachowanie adw. K. S. podczas posiedzenia Sądu Dyscyplinarnego Izby Adwokackiej [...] w dniu 22 stycznia 2020 r. oraz jego oświadczenie, że cierpi na zaburzenie osobowości o charakterze tzw. borderline.

Okręgowa Rada Adwokacka [...] uchwala z dnia 7 października 2020 r., pkt 5 poz. 19, wszczęła postępowanie wobec adw. K. S. W sprawie tej zostały sporządzone przez lek. psychiatrę M. D. opinie medyczne w dniu 29 kwietnia 2021 r.

oraz 9 września 2021 r., w których stwierdzono u adw. K. S. zaburzenia afektywne dwubiegunowe (F31). W oparciu o wskazane opinię oraz po wysłuchaniu adw. K. S. i jego pełnomocnika adw. P. L., Okręgowa Rada Adwokacka [...] w dniu 7 października 2021 r. podjęła uchwałę, zawartą w protokole posiedzenia w pkt 7 poz. 21, o trwałej niezdolności adw. K. S. do wykonywania zawodu adwokata. Uchwale tej Okręgowa Rada Adwokacka [...], uchwała nr [...] z dnia 3 listopada 2021 r., nadała rygor natychmiastowej wykonalności.

Zgodnie z treścią art. 4 ust. 1 ustawy Prawo o Adwokaturze zawód adwokata polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami. Stwierdzenie niezdolności do wykonywania zawodu adwokata sprowadza się do ustalenia, że z określonych powodów nie jest możliwe świadczenie przez niego pomocy prawnej we wszystkich aspektach wynikających z przywołanego przepisu, a więc także czynności polegających na występowaniu przed sądami. Oczywiste jest więc, że skoro skutkiem stanu zdrowia obwinionego jest m.in. niemożność realizowania czynności obrończych innych osób, to skutek ten z natury rzeczy obejmuje także obronę we własnej sprawie, a więc prowadzenie jej w sposób samodzielny i rozsądny, o czym traktuje art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k.

W niniejszym postępowaniu zarządzeniem wiceprezesa Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Adwokatury z dnia 15 marca 2022 r. wyznaczono termin rozpoznania odwołania obwinionego od orzeczenia Sądu Dyscyplinarnego Izby Adwokackiej [...] z dnia 17 sierpnia 2021 r., sygn. akt [...], na dzień 13 kwietnia 2022 r., na który wezwano obwinionego, pokrzywdzoną – A. K. oraz Rzecznika Dyscyplinarnego Adwokatury. Na rozprawie przed Wyższym Sądem Dyscyplinarnym Adwokatury w dniu 13 kwietnia 2022 r., sygn. akt [...], stawiał się adw. K. S., który wniósł o odroczenie rozprawy z uwagi na chorobę swojego obrońcy, a następnie wniosek ten cofnął.

Do odroczenia rozprawy nie doszło, a nadto w jej trakcie tej Wyższy Sąd Dyscyplinarny postanowił na podstawie art. 170 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 95n ustawy Prawo o adwokaturze oddalić wniosek dowodowy obwinionego z dnia 5 kwietnia 2022 r. uznając, że kwestia poczytalności obwinionego w dacie

popęłnienia czynu, o którego popęłnienie był on oskarżony została rozstrzygnięta przez sąd powszechny w postępowaniu karnym, które toczyło się przeciwko niemu. Poza tym, doszło do zakończenia postępowania i rozpoznania odwołania obwinionego, przy czym miało to miejsce pod nieobecność jego obrońcy.

Wobec powyższego stwierdzić należy, że istota uchybienia Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Izby Adwokackiej [...] polega na pominięciu zagadnienia stanu zdrowia psychicznego adw. K. S. w trakcie trwania postępowania przed tym sądem w zakresie, w jakim pozwalało ono obwinionemu na udział w postępowaniu lub prowadzeniu obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny. Należy podkreślić, że okoliczność ta, tj. określony stan zdrowia psychicznego w trakcie postępowania, jest samoistną podstawą obrony obligatoryjnej (art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k.), niezależnie od kwestii wątpliwości co do poczytalności, która dotyczy czasu popęłnienia czynu (art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k.). W konsekwencji, nawet gdyby uznać, że wątpliwości co do poczytalności w sprawie nie zachodzą lub zachodziły a zostały rozwiane, może aktualizować się przesłanka obrony obligatoryjnej w postaci uzasadnionej wątpliwości co do udziału w postępowaniu lub prowadzenia obrony w sposób samodzielny i rozsądny, z powodu stanu zdrowia psychicznego. W niniejszej sprawie ta ostatnia okoliczność została stwierdzona orzeczeniem odpowiedniego organu, w związku zresztą z prowadzonym postępowaniem dyscyplinarnym.

Posiadając wiedzę o stanie psychicznym obwinionego nabytą na podstawie informacji znajdujących się w aktach sprawy, sąd odwoławczy powinien zatem z urzędu dostrzec, że w sprawie występuje konieczność zastosowania instytucji obrony obligatoryjnej w celu zagwarantowania adw. K. S. prawidłowej realizacji jego procesowych uprawnień. Skoro bowiem zachodziły uzasadnione wątpliwości co do stanu zdrowia psychicznego adw. K. S. w czasie postępowania i relacji pomiędzy tym stanem zdrowia a udziałem w postępowaniu i realizacją czynności polegających na obronie, obowiązkowy stał się udział obrońcy w postępowaniu. Sąd odwoławczy nie miał w polu widzenia tej okoliczności i prowadził rozprawę pod nieobecność obrońcy obwinionego. Nie ma natomiast znaczenia fakt, że obwiniony cofnął wniosek o odroczenie rozprawy, który pierwotnie złożył właśnie z powodu usprawiedliwionej nieobecności swojego obrońcy. W rezultacie doszło do naruszenia art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k., a to z kolei skutkowało wystąpieniem bezzwzględnej przyczyny odwoławczej,

o której mowa w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. O ile bowiem w rozważanej sytuacji na rozprawie obecność obwinionego nie jest obowiązkowa, to z mocy art. 79 § 3 k.p.k. w zw. z art. 95n pkt 1 ustawy Prawo o adwokaturze, obowiązkowa jest obecność jego obrońcy.

Ze względu na stwierdzone uchybienie zaskarżone orzeczenie należało uchylić i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Wyższy Sąd Dyscyplinarny Adwokatury procedując ponownie rozpozna wniesione odwołanie, unikając opisanego wyżej uchybienia.

Na podstawie art. 436 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k. Sąd Najwyższy ograniczył rozpoznanie kasacji do kwestii wystąpienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej (zarzut z pkt I.4.). Rozpoznaniu nie podlegały zatem zarzuty podniesione w kasacji obrońcy z uwagi na fakt, że w aktualnej sytuacji procesowej byłoby to przedwczesne.

Z tych względów, Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku.

[M. T.]

[ms]